

Bare for sød

Sproglighed

Farø, Ken Joensen

Published in:
Maal & Maele

Publication date:
2013

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Document license:
[Ikke-specificeret](#)

Citation for published version (APA):
Farø, K. J. (2013). Bare for sød: Sproglighed. *Maal & Maele*, 35(1).

Sprogviden, spørgsmål

1. Nævn to ændringer fra retskrivningsreformen af 1948.
2. Nævn tre alfabeter.
3. Nævn 5 synonymmer for hoved(et), inkl. som del af faste udtryk.
4. Vedrører termene *konsonant* og *vokal lyd* eller skrift?
5. Hvad kaldes det græske bogstav, hvis »store« variant har form som en trekant?
6. Hvornår bruges *ß* efter gældende tysk retskrivning?
7. Sæt korrekt grammatisk komma i disse sætninger:
Nu da vi er færdige ved vi omsi-der hvem og hvor mange af ele-verne der har bestået.
Derefter kiggede han ud ad vindu-et som om beretningen ikke inter-esserede ham mere.
Holm mødte på arbejde tre uger efter at han var udskrevet.
Må jeg lige spørge om dét er den elev som der har været så meget ballade med tidligere?
8. Her følger to citater fra Grundtvigs salme »Lille Guds barn, hvad skader dig?« Det ene er fra Salmebog for Kirke og Hjem 1945, det andet fra Den Danske

Salmebog 2003. Citaterne er med moderne retstavning.
(a) Dog på den guldste klippeø finder den lille fugl et frø
(b) Dog hvor bønder af hunger dø, finder den lille fugl et frø
Sæt årstal på!

9. Hvad er forskellen i udtale mellem følgende ordpar:
helle/hælde, silde/sile, viske/hviske, bønder/bønner?
10. Følgende sætninger har to forskel-lige udtaler og tilsvarende to betydninger. Hvilke?
Han viste mig døren.
Næste dag sov hun længe.
Lille Amalie er blevet borte.
11. I hvilke af følgende ord er x kor-rekt:
exceptionel, extravagant, ekur-sion, exit-skilt, excellent, exil.
12. Med hvilke af følgende ord er *vindskibeig* synonymt:
foretagsom, luneful, nævenyttig, karakterløs, handlekraftig, ubereg-nelig.
13. Sæt komma:
Ved mødets begyndelse bød for-eningsens formand Jens Andersen den norske nobelpristager Ståle Vikør velkommen.

Mål+måle

Meget godt er
halvt skidt

Men hvorfor er det sådan? Erik Hansen
udreder paradokset

side 6.

Sprogligheder

2

Mangt om meget

6

Ret skrivning på rette sted?

Retskrivnings-
ordbogen

9

Hvad er nyt og godt ved den nye rigtige
retskrivningsordbog, og hvad kunne være
bedre? Og er det overhovedet fornuftigt
at lade Sprognævnet lave ordbøger? Lars
Trap Jensen anmelder på

Tegnansætning med
mening

17

Nyere danske
lydlove

24

Tegn med måde

Svar på Sprogviden

31

I almindelighed forbindes interpunktion
(punktum, komma ...) med strukturering
af tekst, sætninger og deres dele. Men
tegn har også stor betydning for indhol-
det i kommunikationen. Carsten Elbro og
Ken Farø demonstrerer hvordan på

Sprogviden

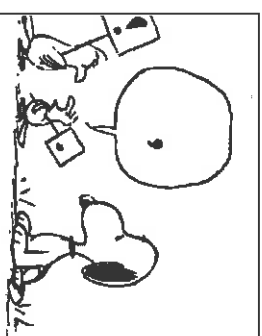
32

side 17.

**En hæslig jager – og 9 andre
lydlove**

Lars Brink inviterer på en flyvetur gen-nem de vigtigste sproglige udtaleæn-dringer i nyere dansk. Læs første del af hans oversigt

side 24.

Der er ikke noget som et
velanbragt komma

Sprogligheder

Denne brevkasse handler om sprogligheder. Det er spørgsmål og problemer om sprog, men det er også fine detaljer i sproget som man bliver opmærksom på, og som man vil gøre andre bekendt med. Går I rundt og tænker på sprogligheder, så send et brev om dem til redaktionen. De vil svare på brevet hvis de kan. Ellers kender de nok nogen de kan sætte til det. Send brevet til:

Karsten Elbro
Institut for Nordiske Studier
og Sprogvidenskab,
Københavns Universitet,
Njalsgade 120,
2300 København S
E-mail: ce@hum.ku.dk

? Bare for sød

Jeg har bemærket, at de unge bruger udtrykket »du er bare for sød«, som en slags forstærkelse – altså en ros. I mine ører (f. 1949) er vi ovre i, at du er ved at være slesk. Og hvordan vil disse unge så udtrykke noget, som i mit sprog udtrykker noget, der faktisk er for meget?

Alice Vilstrup
2770 Kasstrup

! For i forbindelse som for lidt, for ofte og for trist tilhører gruppen af gradsadverbier, dvs. ord, der speci-

cerer andre ords (adjektiver og adverbiers) betydning nærmere eller modificerer dem. At der findes helt andre for-ord, der er hhv. substantiv, præposition og konjunktion, vil vi ikke lade os anfægte yderligere af her.

Grundbetydningen af gradsadverbiet for kan omtrent beskrives som 'i en uhensigtsmæssig eller uønsket høj grad'. Vi finder den i autentiske eksempler som »Jeg er for træet til at forme sætninger« og »Kan en mand virkelig være for træet til sex?«. I begge tilfælde kan man tale om et misforhold mellem en tilstand (A) og en handling (B), hvor graden af A (for meget af A) blokerer for realiseringen af B.

I den nye betydning af for er der ikke noget B-element: egenskaben er bare til stede i meget høj grad. Nogen kan være for lækker, for dejlig eller for sød. Maden kan smage for godt, musikken kan lyde for fed, en sportsudøver kan styre for hårdt. Her kan der vist heller ikke være tryk på for, hvad der kan i standardbetydningen.

Det er ganske rigtigt en ny betydningsudvikling, at for nu også kan anvendes med funktionen 'i meget høj grad'. Den Danske Ordbyg har registreret 1996 som året, hvor denne betydning af for kom ind i dansk.

Betydningsvarianten findes også i engelsk, hvor too kan markere en meget høj grad, fx i udåbnet *that's too cute!* ('hvor nuttet!'). Her kan man også finde eksempler, der måske udgør *the missing link* mellem den uønskede høje grad og den blot høje grad: *Too cool for words* ('så sej, at der nærmest ikke findes ord for det'). Således kan man argumentere for, at der altid er et underforstået '... til at man kan rumme/bære/udtrykke det', når man bruger for på den nye måde.

For's betydningstilføjelse er altså i virkeligheden en betydningsreduktion (bortfald af elementet 'uønsket'), der kan være påvirket fra engelsk. Og bindeløst mellem den nye og den (stadig aktuelle) traditionelle betydning kan være sammenhænge, hvor den høje grad ikke længere måles i forhold til abstrakt ønskelighed eller hensigtsmæssighed, men blot en implicit lavere grad.

Man kan spørge, om der er restriktioner for det ord, der optræder efter for i den alternative betydning? Det er der. Prøv fx selv at smage på disse eksempler: *Du er bare for tålmodig/høflig/veluddannet!* Nej, vel? Reglen ser altså ud til at være, at for + X i betydningen 'absolut høj grad' [= den nye betydning] forekommer i uformelle kontekster hos yngre sprogbrugere, og at betydningen af det modificerede ord ikke skal være alt for specifik eller præcis, men snarere et udtryk for en følelsesmæssig indstilling til nogen, som i *du er for klog/dygtig/cool/sej/lækker/sexet/*

stræk! Så vores for-betydning er nok i virkeligheden en del af et udåb.

Faktisk tror jeg ikke, de unge, der bruger denne betydningsvariant, har nogen problemer med at holde de to for-varianter ude fra hinanden. Der er som regel rigeligt med kontekstsignaler til stede, og der er masser af andre eksempler i sproget, hvor noget i teorien burde blive blandet sammen, uden at det bliver det. Den nye betydning har ikke erstattet den gamle, blot suppleret den.

KF

? Gamle rim

Har »dig« og »mig« og måske også »sig« tidligere været udtalt med i-lyd i stedet for ai-lyd? Bl.a. i salmer kan man finde en del eksempler på, at disse stordord skal rime på ord, som udtales med i-lyd. Som eksempel kan man se Den Danske Salmebog nr. 217 »Min Jesus, lad mit hjerte få«, hvor »dig« i vers 1 er rimord for »numstelig« og i vers 2 for »lystelig«.

Venlig hilsen

Karsten Matzen

Herring

! Karsten Matzen har ganske ret. Digtenes rim forudsætter de gamle såkaldte foredragsvarianter, dvs. mere gammeldags og skriftsprogsnære udtaleformer: *sagde, havde og lagde* skulle i deklamation, lyrik og sang udtales »sawde«, »hawde« og »lawde«. Jf. »Jeg gik mig over sø og land/der mødte jeg en gammel mand./Han sagde så og spurte så:./Og hvor har du vel hjemme?«